

Akta, guokta jali moadda giela?

-Ett, to eller flere språk?

Mánáj guovtegielak ávddånlime birra, gånnå sámeigella dættoduvvá

Om barns tospråklige utvikling med hovedvekt på samisk språk

*“Sámegielav mánájda åhpadit le stuorámus
vattáldahka majt æjgát/æjgátåvdåstiddje
máhttá mánnáj vaddet.”*

*“Å overføre samisk språk til barnet er en av de
største gavene du som foreldre/foresatte
kan gi ditt barn.”*

Gáldo / Kilder:

Giella šiellan / Språk i vuggegave

Høigård A. /Mjør I./Hoel T: Fáddágihpa mánáidgárddiid giellabirrasa ja giella-nannema birra / Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen. Kunnskapsdepartementet 2009

Koss, M.M./Platou, F.S: FORELDRE som ressurs i språkutvikling og STIMULERING. Bredtvært kompetansesenter 2011

Valvatne H./Sandvik M: Barn, språk og kultur. Cappelen 2007

Øzerk K./Juuso R: Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárddiide / Pedagogisk idebok for tospråklige barnehager. Sámi oahpahusráðđi / Samisk utdanningsråd 1999

GIRJÁSJ GUOVTEGIELAKVUODA BIRRA

Sáme lâhkåmuovdásj ja Nuortta Statped ávvudalli dáv girjátjav vaddet sidjij gudi berusti mánáj guovtegielakuoda ávddånímes. Girjátjin dættoduvvá mánáj sámegiella ja sámedáro/dáro-sáme guovtegielakuoda ávddåníbme. Sámegiella i unneplågogiella mij dárbajj dårjav vaj bisoduvvá ja ávddånahteduvvá. Giellaåvddåníme vuodo biejaduvvá mánájgárdeállarin. Dárbulasj la gielav máhttet adnet ga iehtjádij galggá guládallat ja sehkanit.

Gå æjgádij le iesjgenja iednegiella, de máhttá badjánit iehpesihkarvuhta makkir gielav mánájda ságastit. Ålessjattuga li ájnnasa mánáj giellaåvddåníme aktijuodan. Jus mánájn le vejulasjvuhta gielajt adnet, de li siján stuorra máhtukvuoda moadda giela oahppat. Danen viertti dan álldarin adnet gájkka vejulasjvuodajt gielaj ståhkat. Boanndudahkan le máhttet sihke sámegielav ja dárogielav.

BROSJYRE OM TOSPRÅKLIGHET

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa og Statped nord er glad for å kunne gi denne brosjyren til alle som er opptatt av tospråklig utvikling hos barn. Brosjyren har fokus på samisk språk og samisk-norsk/norsk-samisk tospråklig utvikling hos barn.

Samisk er et minoritetsspråk som behøver støtte til å bevares og utvikles. Den grunnleggende språkutviklingen skjer i barnehagealderen. Å kunne bruke språk er helt nødvendig i kommunikasjon og samspill med andre. Når foreldre har ulike morsmål kan det oppstå usikkerhet om de skal snakke ulike språk med barna. Voksne har en viktig rolle i barns språkutvikling. Barn har stor kapasitet for å lære flere språk dersom de får mulighet til å bruke språkene. Ta derfor vare på alle mulighetene for lek med språk i denne alderen. Det er en rikdom å kunne både samisk og norsk språk.

MOADDA GIELA - LI BOANNDUDAHKAN!

- Giella l oasse mijá identitiehtas ja duogátjis, ja le ájnnasamos ræjjdo guládallamin.
- Guovtegielak ávddånímen ávddåni goappátja giela, ja nubbe giella nanni nuppev.
- Madi ienep gielajt máhttá, dadi álkkep le ådå gielajt oahppat.
- Sij gudi moadda giela máhti oadtu stuoráp válljimmáhttelisuodav oahpo ja bargo gáktuj.
- Sebrudahka dárbaj sihke sámegielagijt ja dárogielagijt, ja ulmutijjt gudi ietjá gielajt máhti.

FLERE SPRÅK – EN BERIKELSE

- Språk er en del av vår identitet og våre røtter, og er det viktigste redskapet i kommunikasjon.
- Ved tospråklig utvikling vil begge språkene bli utviklet, og støtte hverandre.
- Jo flere språk en kan, jo lettere blir det å lære nye språk.
- De som kan flere språk får større valgfrihet i forhold til utdanning og jobb.
- Samfunnet har behov for både samisktalende og norsktalende, og andre språk.

MOADDA GIELA – LE VEJULASJ!

- **0-5 jage álldarin oahppá mánná gielajt buoremusát. Le ájnas dav ávkástallat ja riegádime rájes juo iednegielav mánájn ságastit.**
- **Æjgáda bierriji árrat mierredit makkir gielav mánájn ságastit, vaj giella I sajen ávddål riegádime. Máná tjadni gielav persávnájda ja buoragit nahki sieradit makkir gielav guhtimuttjajn galggi ságastit.**
- **Divna máná máhttí moadda gielá oahppat avta bále jali buohtalakkoj, jus dasi dilev láhtjá.**

FLERE SPRÅK – ER MULIG!

- I alderen 0-5 år er barnet mest mottakelig for å lære språk. Derfor er det viktig å utnytte denne perioden, og snakke morsmålet allerede fra fødselen av.
- Foreldre bør tidlig bestemme hvilket språk som skal snakkes med barnet slik at språket er etablert allerede før fødselen. Barn vil knytte språk til personer og klarer fint å skille mellom hvilket språk det skal snakke med hvem.
- Alle barn kan lære flere språk samtidig eller parallelt dersom det legges til rette for det.

GÅ MÁNNÁ MOADDA GIELA SÁGAS

De máhhti æjgádij dábálasj måråstime liehket duola degu:

- Mánná máhttá gielajt sægodit ja bágojt luojkkat nannusamos gielas. Dat le dábálasj ja båddåsasj.
- Mánná máhttá adnet guhkep ájgev bágojt gávnнат jali bágo vájlluji nuppen gielan. Luondulasj la danen gå mánán máhttá liehket duot dát åtsådallam avta gielas nuppe giellaj.
- Gå mánná l ådå gielav oahppamin, de máhttá mánán avtav gaskav liehket sjávodiságge.

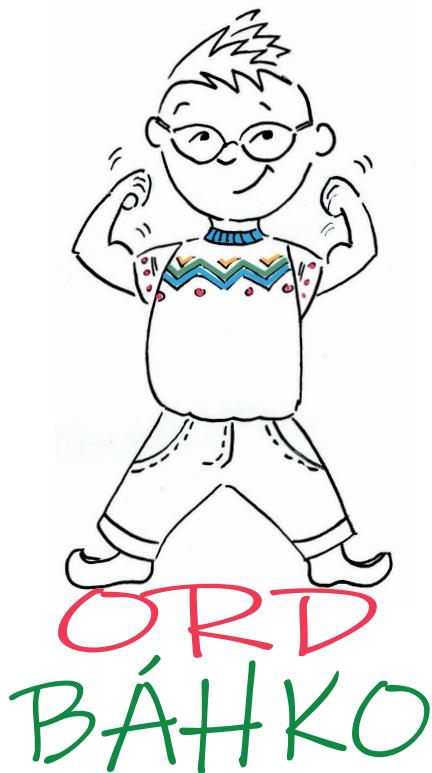
NÅR BARN SNAKKER FLERE SPRÅK

Kan vanlige bekymringer hos foreldre kan være at:

- Barnet kan blande språkene og låne ord fra det sterkeste språket. Dette er normalt og forbigående.
- Barnet kan bruke mer tid på å finne det rette ordet eller mangle det på ett av språkene. Dette er naturlig da barnet vil kunne ha ulike erfaringer på hvert av språkene.
- Når barnet lærer et nytt språk, kan det ha en stille periode av varierende lengde.

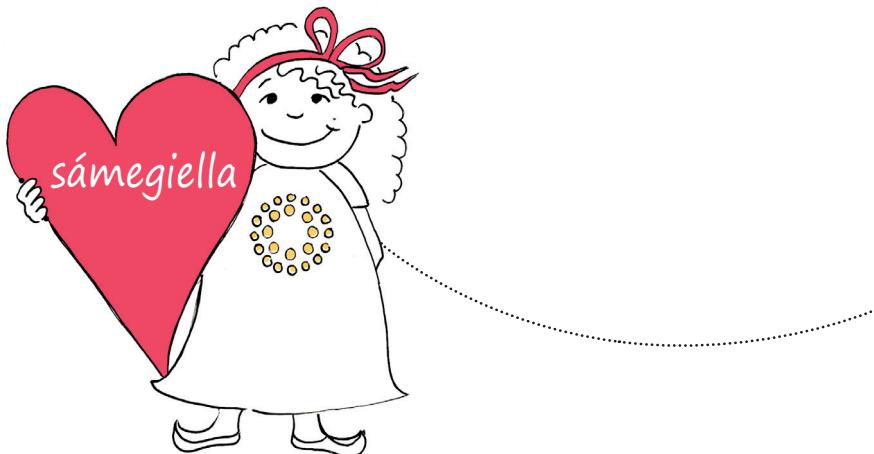
*“Buorre giellaarvusmahttema baktu oadtju
mánná mayenagi dábálasj giellatjehpudagáv
goappátijj gielajn”*

*“Ved god språkstimulering vil barnet etter
hvert få normale språk-ferdigheter
i begge språk”*

GÅ IENEPLÅGOGIELLA L IETJÁ GÅ ÆJGÁDIJ GIELLA – GÅKTU DE?

- Jus máná iednegiella l buoragit åvddånam, de buoremusát nuppev gielav oahppá. Gå ietjat iednegielav mánájnit ságasta, de la buorre giellaåvddågåvván ja dan baktu mánnáj sihkarastá jaskugis vuodov ådå gielav oahppat.
- lednegiella/vájmogiella l ájnas gå mánná dárbaj jaskudahtemav ja bagádusáv. Mánáj la álkkep dåbdojdis tjielggit ietjas nannusamos giellaj.

HVIS MAJORITETSSPRÅKET ER ET ANNET ENN FORELDRENES SPRÅK – HVA DA?

- Gjennom et godt utviklet morsmål lærer barnet best det andre språket. Dersom du snakker ditt morsmål med barnet, vil du være en god språkmodell, og gjennom det sikre barnet et trygt grunnlag for å lære et nytt språk.
- Morsmålet/Hjertespråket er viktigst når barnet ditt trenger trøst og veiledning. Det er enklest for barnet å gi utrykk for sine følelser på det språket det behersker best.

MOADDA GIELA OAHPPAT – LE VEJULASJ!

- Gájkka gielajn le aktisasj vuodo, ja le vejulasj oahppat moadda giela avta bále.
- Giela ávddåni máná ævtoj milta, buohtalakkoj, valla e dárbaha sæmmi jáhtelit ávddånit. Dav viertti sieradit giellagássjelisvuodajs.
- Mánájn gejn li giellagássjelisvuoda li dábálattjat giellagássjelisvuoda goappátjij gielajn. Gájkka máná máhti oahppat moadda giela.
- Gielav oahppá buoremusát ståhkama baktu ja avtastaládijn iehtjádij. Máná gejn li giellagássjelisvuoda dárbahi birrasav mij la buoragit hiebadahtedum ja mij doarjuu ja nanni buorre giellaåvddånim ev.

LÆRE FLERE SPRÅK - FULLT MULIG!

- Alle språk bygger på et felles fundament, derfor er det fullt mulig å lære flere språk.
- Språkene utvikles ut fra barnets egne forutsetninger, språkene utvikles parallelt, men ikke nødvendigvis i samme tempo. Dette må ikke forveksles med språkvansker.
- Barn med språkvansker har ofte samme vansker på begge språkene. Alle barn kan lære mange språk.
- Språk lærer best i lek og samhandling med andre. Barn med språkvansker trenger et godt tilrettelagt miljø med støtte til å utvikle en god språkutvikling.

GUOVTEGIELAKVUODA ÅVDDÅNIBME – GÅKTU BARGGAT?

- Ståhkam le ájnas juohkka dásen, sierraláhkáj giellanannima gáktuj.
- Mánán viertti liehket vejulasjvuhta adnet goappátjjit gielajt aktijvalattjat. Ane lagásbirrasav duola degu berrahav, ráddnájt, rádnajt, ja guossida sámegielak birrasijt doarjotjit sámegielak åvddânímev.
- Ane gielav aktijvalattjat. Ságasta vásádusáj birra, vatte mánnáj bágojt ja moallánagájt, ságastalá mánájn.
- Gærddáda majt mánná javllá, ja duoddista bágojt ma gárgadisán vádnuni.
- Æjgáda ja ietjá lagásulmutja vierttiжи bágoj ja dagoj baktu vuosedit goappátjjii gielajn le sæmmi árvvo. Ane gielajt aktijvalattjat, ja bargá diedulattjat giellamåvtåstuhtemijn.
- Lågå mánnáj sámeigiellaj.
- Gehtja sáme mánáj-TV:av ja ane ietjá sámegielak digitála ræjdojt.
- Guossida sámegielagijt.

TO- OG FLERSPRÅKlig UTVIKLING – HVA MÅ TIL?

- Lek med andre barn er viktig på alle områder, spesielt for god språkstimulering.
- Barnet må få muligheter til å bruke begge språkene aktivt. Utnytt mulighetene i nær familie, hos naboer og venner, og oppsøk samiskspråklige miljøer for å støtte samiskspråklig utvikling.
- Bruk språket aktivt. Sett ord på det dere opplever, gi barnet ord- og begrepsutvikling, og vær i gode dialoger med barnet.
- Gjenta gjerne det barnet sier, og utvid ytringene ved å fylle inn manglende ord o.l.
- Foreldre og andre nærpersoner må vise med ord og handling at begge språkene er like verdifulle. Bruk alle språk aktivt, og vær bevigst på språkstimulering.
- Les for barnet på samisk.
- Se på samisk barne-TV og bruk andre digitale medier med samisk språk.
- Besøk samisktalende.

IENEP DIEDOJT OATTJO:

- Varresvuodasujttáris
- Mánájgárdes
- PP-dievnastusás
- Sáme æjgátværmástagájs / letjá æjgádijs
- Nuortta Statped:as
- Sáme láhkåmguovdátjis
- Bagádallamgirjátjis “Giellaválljim le ájnas!”
- **Sámedikke giellaratjástimes “Sámasta mánájn”**

MER INFORMASJON FÅR DU HOS:

- Helsepsykologer
 - Barnehagen
 - PP-tjenesten
 - Samisk foreldrenettverk / Andre foreldre
 - Statped Nord
 - Nasjonalt senter for samisk i opplæringa
 - Veiledningshefte “Språkvalg er viktig!
- Sametingets språkkampanje “Snakk samisk med barnet”

SAEMIEN LOHKEMEJARNGE
NASJONALT SENTER FOR SAMISK I OPPLÆRINGA

GIRJÁTVAV DAHKAM / BROSJYREN ER UTARBEIDET AV:

Saemien lohkemejarnge / Sámi lohkanguovddáš / Sáme lâhkåmguovdásj

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa

www.lohkanguovddas.no

Nuortta Statped / Statped Nord SEAD –

Sáme sierrapedagogalasj doarrra / Samisk spesialpedagogisk støtte

www.statped.no

Muv ieddne
sámás

Mán máhtáv
julevsámegielav
ja oarjjelsáme-
gielav

Muv áhttje
sámás

Jeg snakker
norsk
og samisk

